

Kültür

Kültür, bir medeniyetin atan kalbidir. İnsanı yaşatan, kendisine yaklaştırıp kendisi olmayı sağlayan ve onu diriltten zinde bir ruhtur. Kültürü oluşturan temel öğelerin başında ise dil gelir. Dil ile kültür bir yapının ayrılmaz parçalarıdır, bu ikili sağlam ve sürekli bir uyum içerisindedir. Aynı şekilde inanç da kültürel yapı içerisinde önemli bir yer tutar. Kültür ile inanç arasında da daima bir ilişki ve etkileşim söz konusudur. Kültür ile inancın bir araya gelip, anlamsal açıdan iç içe geçmesi, kültüre farklı ve yeni anlamlar katar. Dolayısıyla inancı kültürden soyutlamak bazen yanıltıcı olabilir. Çünkü bütün inanç sistemlerinde muhakkak yaşatılan bir kültür yapısı da vardır.

Yüzyılların akışıyla şekillenen kültürün, yaşam koşulları içinde -dilin incelikleriyle- yoğurulup yorumlanması, sürekliliğinin temel etkeni olarak gösterilir. Bu sebeptendir ki kültür, dil kalıbında şekillenip dil kabında gelecek kuşaklara aktarılır. Dil olmadan kültürel gelişim mümkün değildir ve medeniyet de akim kalır. Kültürel anlama sahip her kavramın semantik varlığı, onu geliştiren ve kullanan dilin anlatımlarıyla doğru orantılıdır. **Onun için kültürde zayıflık, bir konuda zayıflık değil, her konuda zayıflık demektir.** Çünkü insan ve kültür arasında büyük etkileşim vardır: Kültür, yaşama, benlik algısına ve gelişimin temeline katkı sunar. İnsanın düşünsel başarısı dilin ve kültürün gelişimine; dilin ve kültürün başarısı da, insana ve topluma bağlıdır. Bu ikisi yekdiğerini tamamlamakta ve var etmektedir. Sosyolojik manada kültürün ürünü olan insan, aynı zamanda kültürün taşıyıcısı, yaşatıcısı ve geliştiricisi konumundadır.

Bu açıdan bakıldığında, kültürün temel öğesini oluşturan dil, aynı zamanda bir isimlendirme ve tanımlama sistemidir. Bir dili kullananlar o dile göre kavramlara anlam yükler ve yüklenen anlama göre tavır geliştirir. Ancak tanımlamaların yanlış kullanılması, sağlıklı iletişime ve anlamaya/anlaşılmaya ket vurur. Meram ve niyetin karşı tarafa aktarılmasında sorunlar yaratır. Dolayısıyla kullanılan kavramların doğru anlamını bilmek hem yazı, hem konuşma dilinde doğru iletişim

kurabilmenin de yegâne yoludur. Bir dille konuşup yazmak o dili bilmek anlamına gelmez. Önemli olan o dille düşünmek, üretmek, düşünsel bir alan yaratmaktır. Çünkü dil, sosyo-kültürel yaşamda tuza benzer işlevlere sahiptir. Tuz, özünü koruyamazsa, bayatlar, tadı kaçar. Koruyucu özelliklerini kaybeder ve işe yaramaz bir hâle gelir. Aynı şekilde günlük hayatta, hizmet alanlarında dilin edebî özü korunmaz ve yaşatılmazsa o dilin de tadı kaçar. Belki de her tarafta yaşanan huzursuzluğun altında işte bu tadı kaçırmış dilin temel gerçekliği yatmaktadır.

Nasıl ki **“altının kıymetini sarraf biliyorsa”** kültür ve dilin kıymetini de onu korumaya gayret edenler bilir. Çünkü kültürel derinlik anlaşılmadan, o derinliği oluşturan dilin zenginliğine ait hazinenin kıymeti de bilinmez. İşte bu sebeple kültürün kıymetini -daha çok- kültür adına derdi olan ve sarraf titizliğiyle geç-günüz çalışan üretken fikir işçileri bilir. Bundan dolayıdır ki, fikir işçilerin derdi büyüktür. Onlar tıpkı bir istiridye gibi, karnlarında inci büyütme için didinip uğraşırlar. Çünkü toplumun, kültürün, insanın, hayatın tamire muhtaç arızaları, dertleri, sorunları onları rahatsız eder. Bu nedenle maddi zenginliğin mana ve algı dünyasına huzur vermesi kültürel zenginliğe bağlıdır. Ruhsal özgürlük olmadan, dünyevî özgürleşme olmaz. Maddiyatın, nefsanîyetin, bencilliğin dağı ne kadar yüksek olursa olsun, kültür, terbiye ve erdem yolunu o dağların üzerinden geçer. Denildiği üzere, **“Her şeyi madde de arayanların akılları gözlerindedir, göz ise maneviyatta kördür.”**

Bu yolda, insanın kendini tanıması ve geliştirmesi için felsefeyi; temel varoluşsal hakikati ve toplumsal gerçekliği anlaması için de öz kültürünü (ve evrensel kültürü) iyi öğrenmesi gerekir. Kültür olmadan varoluşsal hakikatin ve toplumsal gerçekliğin önemseydiği temel kavramların ve değerlerin anlaşılması zordur. Bu durum, sosyolojik araştırmanın doğasını oluşturur. Çünkü kültür, hayatımıza anlam, düşüncemize yön, terbiye ölçülerimize ilke ve ahlak katar. Kültürel bilinç, zihinsel bariyerleri yıkar. Duvarlar yerine köprüler kurar. Kibrin ve gösterişin yemeğiyle karnını doyurmaz. Tevazuu ve sadeliğin terbiyesiyle büyür. Bu nedenle **kültürsüz** sözü, görgüsüz ve hatta bazen ahlaksız anlamına gelir.

Psiko-sosyal çalışmalara göre, insanlaşmanın yolu, insanın kendisini ve başkasını anlamakla kuruluur. Mana ve düşünce dünyasına saygı duymakla gelişir. Medeniyetin taşıyıcı sütunu kültür olmadan söz konusu saygının var olması ve gelişmesi mümkün değildir. Burada **kültür / Mardutho¹ ܠܗܘܬܐ** ve **karakter eğitimi / tulmodo d-yasro / ܠܗܘܬܐ ܠܕܘܠܘܬܐ** insanlaşmayı sağlayan manev yaşamın temel gücünü oluşturur. Çünkü bu iki kavramın tematik derinliği insanın ahlaki ve düşünsel yaşamında çok önemli işlevlere sahiptir. Dolayısıyla bu kavramların anlam dünyasındaki erozyonu ve aşınması kültürde de, insanlaşmada da, zayıflığa ve bir tür erozyona neden olmaktadır. Bu ise sadece bir konuda değil, her konuda zayıflık anlamına gelir. **Kültürü, karakter eğitimini ve karakter dönüşümünü nemsemiyorsak, yalnız ruhumuzu değil, bedenimizi, hayatımızın anlamını da ihmal ediyoruz demektir.** Bireysel ve toplumsal yaşamda bu önemli başat bilgiden ve bakıştan yoksun olmak, ahlaki açıdan insanlaşmayı zorlaştırır.

İçsel devrimlerini yap(a)mayanlar, kültürel benliğini geliştir(e)meyenler, bu sıkıntılı süreci anlamlandırmada ve aşmada zorluk ekerler. Hayata dair varoluşsal zgn hakikatin anlaşılması için gereken kültürel ve felsefi bakışın alt yapısını oluşturamazlar. Bu da çıkış ve çözüm yolunu zorlaştırır. **Bu nedenle diline ve kültürüne sahip çıkamamış toplumlar tıpkı kökleri kuruyan ağaç gibi esen her rzgr karşısında devrilmeye mahkm olurlar.**

Bütünsel bir yaklaşıma ve holistik bir bakışa sahip olunmadan sosyal açıdan çok Őey ifade eden kültür gibi hayat bir kavramın manev önemini anlamak, elbette ki kolay değildir. Zira kültür, dalları göğe doğru uzanan, her daim yeşil kalabilen, dört mevsimde de meyve veren bir ağaç gibidir. Kökleri derinde, sağlam olan bir

¹ **Kültür / Mardutho ܠܗܘܬܐ** kavramı, Süryanicede ‘yürümek, gitmek, seyahat etmek, akışta olmak, disipline etmek, eğitmek, edep vermek, terbiye etmek, rehberlik etmek, bilgilenmek’ gibi anlamlara gelen **rdo ܠܕܘܠܘܬܐ** fiilinden türetilmiştir. Bu da gösteriyor ki, ahlaki normlara bağlı kalarak yaşam yolunda yürümek, ilerlemek ve gelişmek için kültür hayati öneme haizdir.

kültürün gölgesi ise hem dinlendirici hem de rahatlatıcıdır. Ancak ışığı engelleyen dalları zaman zaman budanmalıdır, böylelikle ağaç daha fazla ışık alır, dalları daha çok güçlenir, meyveleri daha fazla olgunlaşır ve daha lezzetli olur. Bilindiği üzere, seyreltme yapılan ormanlarda, ışığın bolca vurduğu ağaç gövdeleri ve dalları daha güçlü hâle gelir. Bu durum tecrübeyle kanıtlanmıştır.

Kültür ağacından faydalanmak, eski alışkanlıkların ve ezbere dayalı düşüncelerin budanmasına; kalıp yargılarının ve yerleşik algılarının dönüşmesine bağlıdır. Herhangi bir insan veya topluluğun, olduğu yerde kalarak kültür denilen ağaçtan faydalanması mümkün değildir. Sabırsızlık, aşırı öfke, kör edici tutku, güç arayışı, güç tutkusu, bencillik, kıskançlık, dışlama, inat, kibir, kin, gurur, iftira, sömürü, istismar, aşırı güven, gösteriş, açgözlülük, isyankârlık, sahtekârlık, karalama, rekabet, intikam hırsı, çekememezlik, nefret vs... insanın (ve topluluğun) ışığını engelleyen dallarıdır ve budanmaları hayatî önem taşır. Işığın gerek manası gerekse önündeki engeller kişiden kişiye farklılık gösterse de kişinin sağlıklı gelişmesini sağlayacak bir yaşam için bunun anlaşılması zorunludur. Hayatımıza nelerin ışık verdiğini çok iyi öğrenmeliyiz. O ışığın ruhumuza ulaşmasını ve güçlenmesini engelleyen her ne varsa onu iyi budamalıyız. Budamalıyız ki, hayatımız güzelleşsin. Bunun için öncelikle fark etmemiz, yavaşlamamız, durmamız, sakinleşmemiz, yüzleşmemiz ve şimdiye kadar yaptıklarımızın kısmen aksini yapmamız gerekir. Ama bunu kültürün ruhu ve sevgisiyle yapmaya gayret etmeliyiz. Çünkü kültür, her şeyden daha fazla iki dünyamızı da zengin kılabilen bir unsurdur. Ancak bunu fark etmek ve fark etmenin bilinciyle davranmak ayrıdır. Fark etmenin bilinci, sürekli olarak olumsuz duygu ve düşüncelere saplanmamayı gerektirir. Bu nedenle kültür yolunda sorumlu ve vefalı davranan insanın ruhu dingin kalır. Zekâsı da, sefası da, sedası da hoş olur.

Kültür cansız bir nesne gibi değildir. Canlı bir olgudur. Ona can ve hayat verecek olanlar merhametli farkındalık ve sorumluluk sahibi insanlardır. Dolayısıyla kültürün canlılığı ve kuşatıcılığı kültürel farkındalıkla doğru orantılıdır. **Canlanması ve hayat bulması kültür taşıyıcıların kararıyla değil, onu**

kucaklayan ve kucaklayacak olan toplumsal kesimlerin ve bireylerin iradesi, kararı, kişiliği, kapasitesi, ufku, iç dünyası, sorumluluk anlayışı, hayali ve niyetiyle mümkündür. Kültür bazen, sosyo-politik bilince ve anlama kapasitesine göre algılanmakta, bazen “**istendiği**” gibi yorumlanmakta ve değerlendirilmektedir. Bu tarz bir algılama ve yorumlama kültürün taşıdığı değerlerin amacından ziyade neye nasıl yaklaşıldığıyla ve neyin nasıl anlaşıldığıyla ilintilidir. Ancak bilinmelidir ki, kendini bilen ve kültürel farkındalığı yüksek hiçbir samimi insan (veya grup), kültürü istediği şekilde anlama ve yorumlama gafletine düşmez. Buna yeltenmez. Aksine kültürdeki temel ve nihai amacın ne olduğunu yakalama gayreti içerisinde olur. Kültürü oluşturan arka plandaki geliştirici düşünsel vitaminlerden tıpkı bir gıda kaynağı gibi beslenmeyi dikkate alır. Çünkü öteden beri kültür, insanların ve toplumların dönüşmesinde etkili bir güç gibi işlev görmektedir. Bu nedenle kültürel nitelik taşıyan edebi eserler güncelliğini yitirmeyen özelliklere sahiptir.

Bireysel ve toplumsal tutum, kültürü canlandırmak açısından önemli olsa da, kültür de onların karşısında **zannedildiği kadar pasif değildir.** Kültür de güçlü ve donanımlı bir aktördür. Kendi etkisini farklı didaktik yaklaşım ve üsluplarla ortaya koyar. Ve kendi öz anlamını, meramını, derdini, sevgisini aktarmaktan asla vazgeçmez. Bu durum, yaşamın anlamı olan sevgi ve bilginin ışığıyla güçlü bir etkileşime dönüşene kadar devam eder. **Eder ki, kültürün ışıltısıyla kişinin yolu aydınlansın, gönlü ısınsın, yurdu ışınsın. Onun donatısıyla insan parıldasın, zenginleşsin, yaşamı anlam bulsun.**

Kültürel ışıltıların yaşamda yer edinmesi, kültürün sosyolojik gerekçelerini ve zorunluluğunu çok iyi kavramaktan geçer. Bu da sosyolojik alanda derinleşmeyi gerektirir. Bu meyanda başka etkenler olsa da, eğitim ve kitap olmazsa olmazdır.

Not: Bu yazı önce BİANET’te yayınlandı.

Kaynak: <https://m.bianet.org/4/141/265461-kultur>

Yusuf Beğtaş